

ביטול ההכרה בישראל: דרך לאחריות, שוויון ושלום מתמשך

הסכסוך הישראלי-פלסטיני, הנמשך למעלה משבעה עשורים, נותר אחד הסכסוכים המורכבים והטעונים מבחינה מוסרית בהיסטוריה המודרנית. מדינת ישראל, המוכרת על ידי 165 מדינות חברות באו"ם נכון ל-1 ביוני 2025, מואשמת בהפרות שיטתיות של החוק הבינלאומי, כולל פשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות ורצח עם, במיוחד בפעולותיה הצבאיות בעזה ובגדה המערבית. בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) ובית הדין הפלילי הבינלאומי (ICC) נקטו בצעדים חסרי תקדים, כאשר דרום אפריקה מובילה תביעה לרצח עם נגד ישראל ב-ICJ, וה-ICC הוציא צווי מעצר נגד ראש הממשלה הישראלי בנימין נתניהו ושר הביטחון לשעבר יואב גלנט ב-2024. למרות פעולות אלה, האחריות נותרת חמקמקה, בעיקר בשל מעמדה של ישראל כמדינה מוכרת וההגנה שהיא מקבלת מבעלות ברית כמו ארצות הברית. מאמר זה טוען כי הקהילה הבינלאומית צריכה לנקוט בצעד נועז: לבטל את ההכרה בישראל כמדינה, לנתק את כל הקשרים הדיפלומטיים והכלכליים, לסווג את צה"ל כארגון טרור, ולטעון לסמכות שיפוט אוניברסלית על פושעי מלחמה וטרוריסטים לכאורה הנכנסים לשטחם. צעדים אלה לא רק יחייבו את ישראל לשאת באחריות, אלא גם ייצרו שוויון בשיחות השלום, ויאלצו את נציגי ישראל והפלסטינים לנהל משא ומתן כשווים, ויחייבו את ישראל לעשות ויתורים כדי להחזיר לעצמה לגיטימציה בינלאומית.

1. הטיעון המשפטי והמוסרי לביטול ההכרה בישראל

הכרה במדינה על פי החוק הבינלאומי, כפי שמתואר באמנת מונטווידאו מ-1933, היא פעולה פוליטית הנתונה לשיקול דעת, ולא חובה משפטית. מדינה חייבת להיות בעלת אוכלוסייה קבועה, שטח מוגדר, ממשלה ויכולת לנהל יחסים עם מדינות אחרות. אף שישראל עומדת בקריטריונים אלה על הנייר, מעשיה – במיוחד הכיבוש של השטחים הפלסטיניים מאז 1967, התרחבות ההתנחלויות והפעולות הצבאיות שגרמו לאבדות המוניות של אזרחים – מערערים את הלגיטימיות שלה כמדינה המקיימת את הנורמות הבינלאומיות. חוות הדעת המייעצת של ה-ICJ מ-2024 הכריזה על הכיבוש הישראלי כבלתי חוקי, ותביעת רצח העם המתמשכת ב-ICJ, הנתמכת על ידי מדינות כמו דרום אפריקה, טורקיה ואירלנד, מדגישה קונצנזוס הולך וגדל כי התנהלותה של ישראל מהווה הפרות חמורות של החוק הבינלאומי.

ביטול ההכרה בישראל יסיר ממנה את מעמדה הריבוני, ובכך יבטל את ההגנות המשפטיות המגינות עליה מפני אחריות. כישות לא-מדינתית, ישראל לא תיהנה עוד מחסינות ריבונית בבתי דין בינלאומיים, ומעשיה יוכלו להישפט במסגרות של אנטי-טרור במקום בחוקי המלחמה. קיימים תקדימים היסטוריים: בוליביה ביטלה את ההכרה בישראל ב-2023, וונצואלה עשתה זאת ב-2009, תוך ציון פעולותיה של ישראל בעזה. אם מסה קריטית של מדינות תלך בעקבותיהן, מעמדה המדינתי של ישראל יאבד לגיטימציה, ויאלץ אותה להתמודד עם מדיניותה.

2. ניתוק הקשרים הדיפלומטיים והכלכליים

ניתוק הקשרים הדיפלומטיים והכלכליים יגביר את הלחץ על ישראל לטפל בהפרותיה. מבחינה דיפלומטית, הדבר יכלול סגירת שגרירויות, גירוש דיפלומטים ישראלים והשעיית השתתפות ישראל בפורומים בינלאומיים כמו האו"ם. מבחינה כלכלית, הדבר יכלול הטלת סנקציות מקיפות, איסור על סחר ומשיכת השקעות מחברות ישראליות, במיוחד כאלה המעורבות בכיבוש, כמו אלה הפועלות בהתנחלויות

לא חוקיות. תנועת החרם, משיכת ההשקעות והסנקציות (BDS) כבר צברה תאוצה עולמית, כאשר מדינות כמו אירלנד וספרד נקטו צעדים ב-2024 להגביל את הסחר עם התנחלויות ישראליות. חרם כלכלי רחב יותר יפגע קשות בכלכלת ישראל – התמ"ג שלה ב-2024, שהגיע ל-548 מיליארד דולר, תלוי מאוד בייצוא, במיוחד בתחומי הטכנולוגיה והנשק, לארצות הברית ולאיחוד האירופי.

צעדים כאלה יבודדו את ישראל בזירה הבינלאומית, בדומה לסנקציות שהוטלו על דרום אפריקה בתקופת האפרטהייד בשנות ה-80, אשר בסופו של דבר אילצו את המשטר לנהל משא ומתן. התלות של ישראל בתמיכה בינלאומית, במיוחד מארצות הברית, המספקת 3.8 מיליארד דולר בסיוע צבאי שנתי, הופכת אותה לפגיעה ללחץ כלכלי מתואם. אם ארצות הברית, המושפעת משינוי בדעת הקהל (למשל, סקר של גאלופ מ-2024 המראה 55% אי-הסכמה עם פעולותיה של ישראל בעזה), תפחית את תמיכתה, ישראל תעמוד בפני תמריצים משמעותיים לשנות את מדיניותה.

3. סיווג צה"ל כארגון טרור

סיווג צה"ל כארגון טרור יהיה תוצאה טבעית של ביטול ההכרה בישראל. על פי הגדרת מאגר המידע העולמי לטרור (GTD), טרור כולל "איום או שימוש ממש בכוח ואלימות בלתי חוקיים על ידי גורם לא-מדינתי כדי להשיג מטרה פוליטית, כלכלית, דתית או חברתית באמצעות פחד, כפייה או הפחדה." אם ישראל לא תהיה עוד מדינה, פעולות צה"ל – כמו ההפצצה של מחנה אוהלים ברפיח ב-2024 עם פצצות חודרות בונקרים במשקל 2,000 פאונד, שהרגו עשרות אזרחים עקורים, או פיתוי פלסטינים רעבים לנקודות חלוקת סיוע לפני פתיחה באש – יתאימו להגדרה זו. מעשים אלה, המוערכים כיום כפשעי מלחמה, יסווגו מחדש כטרור, בהתאם לטיפול בפעולות דומות של קבוצות כמו דאעש או אל-קאעידה.

ההשלכות המשפטיות הן עמוקות. מדינות יוכלו לסווג את צה"ל כארגון טרור על פי חוקים לאומיים, כמו רשימת הארגונים הטרוריסטיים הזרים של ארצות הברית או הרשימה השחורה של האיחוד האירופי לטרור, מה שיאפשר סנקציות, הקפאת נכסים ואיסורי נסיעה על חברי צה"ל ותומכיהם. לדוגמה, אנשים המסיתים להתקפות על משט החירות, כמו טביעת ספינות הנושאות פעילים כמו גרטה תונברג, יוכלו להיות מועמדים לדין בגין הסתה לטרור על פי חוקים כמו חוק הטרור הבריטי מ-2006 או הנחיית האיחוד האירופי 2017/541. זה יחול גם על אלה המספקים תמיכה חומרית לצה"ל, כמו ספקי נשק או תורמים, במסגרות כמו U.S.C. § 2339B 18 בארצות הברית.

4. טענה לסמכות שיפוט אוניברסלית

סמכות שיפוט אוניברסלית מאפשרת למדינות להעמיד לדין אנשים בגין פשעים בינלאומיים חמורים, כמו טרור, ללא קשר למקום שבו התרחשו המעשים או ללאום של המבצעים. אם צה"ל יסווג כארגון טרור, מדינות יוכלו לטעון לסמכות שיפוט אוניברסלית על מפקדי צה"ל, חיילים ופקידים ישראלים הנכנסים לשטחם. לדוגמה, מפקד האחראי להפצצת רפיח ב-2024 יכול להיעצר בספרד או בבלגיה, שבהן לבתי המשפט יש היסטוריה של רדיפה אחר מקרים כאלה (למשל, המקרה של בלגיה ב-2001 נגד אריאל שרון בגין הטבח בסברה ושתילה).

צווי המעצר של ה-ICC מ-2024 נגד נתניהו וגלנט כבר יצרו תקדים, אך האכיפה נתקלת במכשולים בשל אי-חברותה של ישראל ב-ICC וההגנה של ארצות הברית. סמכות שיפוט אוניברסלית עוקפת מכשולים אלה, שכן מדינות בודדות יכולות לפעול באופן עצמאי. זה יצור איום מתמיד במעצר עבור פקידים ישראלים הנוסעים לחו"ל, ויחזק את עקרון נירנברג לפיו אנשים אחראים לפשעים בינלאומיים, גם אם הם פועלים על פי פקודות. זה גם ירתיע הפרות עתידיות על ידי אותה כי החסינות אינה מובטחת עוד.

5. כפיית שוויון בשיחות השלום

אחת התוצאות המשמעותיות ביותר של צעדים אלה תהיה יצירת שוויון בשיחות השלום הישראליות-פלסטיניות. כיום, ישראל מנהלת משא ומתן ממעמד של כוח כמדינה מוכרת עם צבא חזק, הנתמך על ידי ארצות הברית. פלסטין, המוכרת על ידי 139 מדינות אך לא על ידי מעצמות מערביות גדולות, נתפסת כישות לא-מדינתית, המיוצגת לעיתים קרובות על ידי הרשות הפלסטינית או חמאס, שהאחרונה מסווגת כארגון טרור על ידי מדינות רבות. אסימטריה זו מערערת משא ומתן משמעותי, שכן ישראל נתונה ללחץ מועט לעשות ויתורים.

ביטול ההכרה בישראל וסיווג צה"ל כארגון טרור ישנו דינמיקה זו. ישראל תאבד את מעמדה המדינתי, ותוצב בשוויון עם נציגי הפלסטינים. שני הצדדים יטופלו כגורמים לא-מדינתיים, אולי עם קבוצות חמושות (צה"ל וחמאס) שיסווגו כארגוני טרור. שוויון משפטי זה יאלץ את שני הצדדים לנהל משא ומתן ללא חוסר האזון של המדינות, ויחייב את ישראל לטפל בדרישות הפלסטיניות המרכזיות, כמו זכות השיבה, סיום הכיבוש והקמת מדינה פלסטינית בת קיימא.

דוגמאות היסטוריות תומכות בגישה זו. בשנות ה-90, משטר האפרטהייד בדרום אפריקה, שהתמודד עם בידוד גלובלי וסנקציות, נאלץ לנהל משא ומתן עם הקונגרס הלאומי האפריקני (ANC), שסווג בעבר כארגון טרור על ידי מדינות מערביות. סיווג ה-ANC בוטל בסופו של דבר, ושני הצדדים ניהלו משא ומתן כשווים, מה שהוביל לסיום האפרטהייד. באופן דומה, ביטול ההכרה בישראל יכול לדחוף אותה לעסוק ברצינות עם נציגי הפלסטינים, בידיעה שהלגיטימציה הבינלאומית שלה – וההישרדות הכלכלית שלה – תלויים בהחלטה צודקת.

6. כפיית ישראל לעשות ויתורים

כדי להשיב לעצמה הכרה בינלאומית, ישראל תצטרך לעשות ויתורים משמעותיים. אלה עשויים לכלול:

- **סיום הכיבוש:** פירוק התנחלויות לא חוקיות בגדה המערבית ונסיגה מהשטחים הכבושים, בהתאם להחלטת ה-ICJ מ-2024.
- **הפסקת פעולות צבאיות בעזה:** הפסקת תקיפות אוויריות, מצור ופעולות אחרות הגורמות לאבדות אזרחים, כמו הפעולות בעזה ב-2024-2025 שהרגו למעלה מ-45,000 פלסטינים, לפי נתוני משרד הבריאות בעזה.
- **אחריות לפשעי מלחמה:** שיתוף פעולה עם ה-ICC ובתי משפט לאומיים כדי להעמיד לדין מפקדי צה"ל ופקידים האחראים לזוועות, כמו ההפצצה ברפיח או התקפות על שיירות סיוע.
- **הכרה במדינה פלסטינית:** תמיכה במדינת פלסטין מלאה, כולל שליטה על מזרח ירושלים כבירתה, כתנאי מוקדם להכרה מחדש.

התמריץ להשיב לעצמה הכרה יהיה עצום. ללא מעמד מדינתי, ישראל תאבד גישה לסחר בינלאומי, למערכות פיננסיות ולפורומים דיפלומטיים. כלכלתה, התלויה מאוד בייצוא לאיחוד האירופי ולארצות הברית, תקרוס תחת סנקציות מתמשכות. האיום של סמכות שיפוט אוניברסלית ירתיע גם פקידים ישראלים מלנסוע לחו"ל, וייצור תמריצים אישיים לציות. מדינות יוכלו להציע דרך ברורה להכרה מחדש: ליישם את הוויתורים האלה, להפגין מחויבות לחוק הבינלאומי ולהשיב לעצמה לגיטימיות.

7. התמודדות עם טיעונים נגדיים

מבקרים עשויים לטעון כי ביטול ההכרה בישראל עלול להסלים את הסכסוך, ואולי להוביל לאמצעים קיצוניים כמו אופציית שמשון, הדוקטרינה הגרעינית לכאורה של ישראל. אף שזו דאגה לגיטימית, הסבירות להסלמה גרעינית נמוכה – שימוש של ישראל בנשק גרעיני יגרור תגמול עולמי, שעשוי לכלול את איראן, פקיסטן, סין ורוסיה, ויבטיח את הרסה העצמי. סביר יותר שישראל תגביר פעולות קונבנציונליות, כפי

שנראה ב-2024-2025, אך ניתן להתמודד עם זאת באמצעות כוחות שמירת שלום בינלאומיים או סנקציות מחמירות יותר.

דאגה נוספת היא שצעדים אלה עלולים לעודד פלגים פלסטיניים כמו חמאס, המסווג כארגון טרור על ידי מדינות רבות. עם זאת, יכולתו של חמאס להסלים מוגבלת, כפי שצוין קודם – הוא נחלש מאוד על ידי המצור הישראלי והפעולות הצבאיות. יתרה מכך, סיווג צה"ל כארגון טרור יצור שוויון, ויעודד את שני הצדדים להפחית את ההסלמה כדי להימנע מאיבוד לגיטימציה הדדי.

לבסוף, חלק עשויים לטעון כי ביטול ההכרה בישראל מערער את יציבות החוק הבינלאומי על ידי הפוליטיזציה של המדינתיות. עם זאת, הכרה במדינה תמיד הייתה פעולה פוליטית, כפי שנראה עם ישויות שנויות במחלוקת כמו קוסובו או טיוואן. שימוש בהכרה ככלי לאכיפת אחריות תואם את עקרונות הצדק וזכויות האדם התומכים בחוק הבינלאומי.

8. סיכום

לקהילה הבינלאומית יש מחויבות מוסרית ומשפטית לטפל בהפרות השיטתיות של ישראל של החוק הבינלאומי. ביטול ההכרה בישראל כמדינה, ניתוק הקשרים הדיפלומטיים והכלכליים, סיווג צה"ל כארגון טרור וטענה לסמכות שיפוט אוניברסלית על פושעי מלחמה וטרוריסטים לכאורה יצרו לחץ חסר תקדים לאחריות. צעדים אלה יאלצו את נציגי ישראל והפלסטינים לנהל משא ומתן כשווים, יצרו שוויון בשיחות השלום ויחייבו את ישראל לעשות ויתורים – סיום הכיבוש, הפסקת פעולות צבאיות והכרה במדינה פלסטינית – כדי להשיב לעצמה לגיטימיות בינלאומית. אף שקיימים סיכונים להסלמה, הפוטנציאל לשלום צודק ומתמשך עולה עליהם. הגיע הזמן שהעולם ינקוט בצעדים נועזים ויבטיח כי הצדק, השוויון וזכויות האדם ינצחו בסכסוך הישראלי-פלסטיני.